

Н.С. Акімова, канд. екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)
О.О. Говоруха, асист. (*ХДУХТ, Харків*)

ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ: ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної ринкової економіки все більше посилюється роль і значення системи бухгалтерському обліку, як системи, що відповідає за інформаційне забезпечення менеджменту підприємства, сприяє найефективнішому використанню всіх його наявних ресурсів, забезпечує повноту та достовірність відображення даних про фінансово-майновий стан суб'єкта господарювання.

Одним з найсуттєвіших показників, що характеризує фінансовий стан підприємства виступає власний капітал. Тому питання щодо його формування, використання та управління посідають важливе місце в управлінні діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта. Однак, відповідно до чинного законодавства, діюча система бухгалтерського обліку передбачає багатоваріантність відображення операцій з формування й зміни складових власного капіталу підприємства, що зумовлює необхідність дослідження, з метою з'ясування особливостей та специфіки даної ділянки обліку на підприємствах акціонерної форми власності та удосконалення бухгалтерського відображення зазначених операцій.

Організація обліку власного капіталу здійснюється відповідно до вимог законодавства України (кодекси, закони, стандарти, та інші нормативні документи) та внутрішніх нормативів підприємства (накази, розпорядження, Положення, стандарти) та повинна забезпечувати власників і всіх зацікавлених користувачів повною та достовірною інформацією про джерела формування капіталу та його структуру. Проте, як показав аналіз діючої нормативно-правової бази та практики діючих підприємств, обліку власного капіталу не приділяється значна увага, як з боку держави так і з боку суб'єктів господарювання. Зокрема, досі на законодавчому рівні не існує окремого П(С)БО щодо обліку формування й зміни власного капіталу підприємства; на рівні окремого товариства – нормативна база обмежена лише декількома сторінками Плану рахунків (рахунків капіталу) та наказу (Положення) про облікову політику, де найчастіше викладено основні положення щодо організації обліку на підприємстві, що не дозволяє в повній мірі здійснити належну оцінку даної категорії обліку, а отже визнати реальну вартість капіталу.

Зазначене, доводить необхідність розробки внутрішнього стандарту підприємства «Облік власного капіталу», що входить до Положення «Про облікову політику» у вигляді окремого додатку.

Слід зазначити, що при розробці даного стандарту необхідно керуватися наступними положеннями: облік власного капіталу здійснюється за видами діяльності суб'єкта господарювання (основна, операційна, інвестиційна, фінансова, сумісна діяльність); правильно організувати облік капіталу неможливо без додержання наступних принципів: забезпечення діяльності підприємства капіталом; підтримка належного рівня капіталу, його збереження та примноження; резерви підприємства – це акумульований товариством нерозподілений прибуток.

Враховуючи вищезазначені положення даний стандарт може включати в себе наступні розділи :

1. Формування власного капіталу товариства (за структурними елементами) (за Стандартом облік формування власного капіталу відбувається шляхом вкладення інвестицій акціонерами товариства (первісне формування) або шляхом накопичення в процесі діяльності).

2. Зміни капіталу в результаті діяльності товариства (за видами діяльності) (як в сторону збільшення так і зменшення).

3. Підтримка належного рівня капіталу та його примноження (контроль за даними процесами забезпечується шляхом співставлення чистих активів та чистих пасивів підприємства, а також аналізу їх динаміки).

4. Контроль за використанням капіталу (дана позиція виключно важлива як для бухгалтерського так і управлінського обліку, оскільки відповідає за дотримання основного принципу обліку – безперервності діяльності, а також забезпечує інформацією управлінців щодо капіталу (в структурі та за її межами). Стандартом пропонується здійснювати як внутрішній (внутрішній аудит) так і зовнішній (незалежний аудит) контроль.

5. Організація та методика обліку капіталу (для полегшення управління власним капіталом підприємства та підвищення інформативності обліку у Стандарті пропонується рахунки власного капіталу розділити на рахунки зовнішнього та внутрішнього обліку).

6. Розкриття інформації про власний капітал у звітності (з метою уніфікації процесу облікового відображення операцій з власним капіталом у звітності та прискорення процесу отримання інформації, необхідної для ефективного управління діяльністю, внутрішнім стандартом запропоновано використовувати внутрішні форми звітних документів).

Таким чином, організація обліку капіталу за запропонованим внутрішнім стандартом «Облік власного капіталу» забезпечить належну організацію обліку і контролю в акціонерному товаристві вцілому, враховуючи види діяльності підприємства та особливості даної форми господарювання.